

# Alfabetisering

1 september 1981

Auteur: Werkgroep Antwerps Alfabetiseringsproject

Volume: 11

Nummer: 4

Pagina's: 5-14

## Documenten

- [vonk\\_jrg11\\_044.pdf](#)

daar waar men elkaar ontmoet zijn geen totaal onwetenden ook geen volmaakt wijzen er zijn alleen mensen die samen proberen om meer te leren dan zij al weten lina van der auwera alfabetisering wie hoort dat vlaanderen nog 200 000 analfabeten telt kijkt verbaasd op nochtans is dit een hard cijfer dat ons scherp confronteert met een realiteit waarin we ons nog nauwelijks kunnen inleven niet kunnen lezen of schrijven in een maatschappij die voortdurend beroep doet op deze vaardigheden op de enquête van unesco in 1964 naar het analfabetisme in de west europese landen antwoordde de belgische regering nog heel formeel dat er bij haargeen analfabeten meer zijn sinds de veralgemening van de leerplicht in 1914 de andere landen antwoordden dat ze het niet wisten slechts recent is men begonnen de denken over het probleem van analfabetisme groot brittanie heeft alleen traditie van 20 jaar nederland startte in 1977 met het alfabetiseringswerk vlaanderen begon in het najaar 78 tot nu toe was dit een enkelparticulier initiatief slechts schoorvoetend ondersteund door de overheid alfabetiseringswerk in vlaanderen in augustus 1978 kwam een eerste initiatief op gang in het centrum voor begeleiding en psychotherapie te dendermonde samen met de federatieve organisatie categorieaal opbouw werk dit onder impuls van een uitzending van aktueel brt over extralessen aan analfabeterekruten in het 5 leger in maart 79 gingen met de eerste begeleidingen van start dit uitvoerend werk kon aanvankelijkenkel door een vrijgestelde btk gebeuren vrijvlug werd ook een beroep gedaan op vrijwilligers eind 79 erkende het bestuur voor volksontwikkeling van het ministerie van nederlandse kuituur het opzet in dendermonde als pilotoprojekt binnen het experimenteel vormingswerk en gaf een subsidie van 600 000 fr voor 1980 het projekt kreeg een behoorlijke belangstelling in de pers en dit leidde tot een aantal nieuwe projecten in vlaanderen die in het begin voor al gesteund en gestimuleerd werden door de vrijgestelden uit dendermonde uit al deze nieuwe initiatieven groeide dan in het voorjaar 81 de vzw alfabetisering vlaanderen die de inhoudelijke en organisatie

o r i s c h e koördinatie tussen de p l a a t s e l i j k e i n i t i a t i e v e n verzorgde ze h e e f t dus deze taken overgenomen van het p i l o o t p r o j e k t o o k t r a c h t ze een s u b s i d i e r e g e l i n g voor de plaatselijke i n i t i a t i e v e n te beko- men van de n a t i o n a l e o v e r h e i d wie z i j n z e h e t i s d u i d e l i j k d a t a n a l f a b e t e n overwegend i n d e l a a g s t e k l a s s e n t e r u g t e vinden zijn het z i j n volwassenen d i e vroeger a l s k i n d onregelmatig s c h o o l hebben gelopen z i j waren lang z i e k of ze werden t h u i s opgeëist door het v e l e werk men v e r v i n g een z i e k e ouder of ze hadden geen z i n e n s p i j b e l d e n de school was n i e t aangepast aan de l e e f w e r e l d van d i e k i n d e r e n en kon de aandacht n i e t o p b r e n g e n om d i e onaangepaste kinderen e x t r a te volgen boven d i e n waren z i j soms armoedig gekleed die kinderen beland den dus achteraan i n d e k l a s e n bleven daar z i t t e n n i e m a n d k e e k n a a r z e om en zo geraakten ze steeds meer a c h t e r o p d e l e e r k r a c h t e n hadden lage verwachtingen tegenover hen en d i e kwamen dus ook uit n u r u s t o p hen a l s volwas senenen een zwaar taboe ze durven er n i e t over te spreken en geraken h i e r d o o r geïsoleerd a l s j e n i e t kan l e z e n e n s c h r i j v e n dan moet j e wel erg dom zijn n i e t s i s minder waar met a l l e mogelijke middelen proberen ze hun 6 gebrek te verbergen d a a r b i j leggen ze een grote vinding r i j k h e i d aan de d a g sommigen s l a g e n d a a r z o g o e d i n d a t n a j a r e n h u w e l i j k hun p a r t n e r nog s t e e d s n i e t weet d a t z e n i e t kunnen l e z e n d o o r hun analfabetisme b l i j v e n z e i n ongeschoolde l a a g g e w a a r d e e r d e en dus laag betaalde a r b e i d s s i t u a t i e s hun beroepsmobiliteit i s n i h i l promotie b i j s c h o l i n g of omscholing zijn uitgesloten ook hun vrije tijdsbesteding i s b e p e r k t e n z e v e r m i j d e n s i t u a t i e s waar gelezen of geschreven z o u m o e t e n w o r d e n dus je vindt hen n i e t t e r u g o p k u l t u r e l e e v e n e m e n t e n i n d e filmzalen b i j p o l i t i e k e meetings i n vakbondsvergaderingen thuis kan a n a l f a b e t i s m e v e e l spanningen meebrengen men is a f h a n k e l i j k van een a n d e r v o o r d e k l e i n s t e p r u l m e n z i t v e r v e e l d tegenover de k i n d e r e n d a a r b i j komt nog de e e u w i g e s c h r i k d a t k e n n i s s e n e n v r i e n d e n h e t z u l l e n ontdekken a n a l f a b e t i s m e definieren i s p r a k t i s c h o n m o g e l i j k i n d e z e k o m p l e k s e k o n t e k s t a l s k r i t e r i u m z o u men kunnen stellen d a t a n a l f a b e t i s m e i s h e t n i e t o f onvoldoende kunnen l e z e n e n s c h r i j v e n z o a l s h e t d o o r d e b e t r o k k e n e z e l f wordt er- varen de grens t u s s e n a n a l f a b e t i s m e e n s e m i a n a l f a b e t i s m e i s nog moeilijk te trekken wel wordt v a s t g e s t e l d d a t v e l e n na een m i n i m u m v a a r d i g h e i d i n l e z e n e n s c h r i j v e n terugglijden naar a n a l f a b e t i s m e omdat ze na de schoolperiode situaties uit de weg gingen waarin deze vaardigheden aan bod kwamen en w a a r i n z e z i c h o n z e k e r v o e l d e n een e i g e n aanpak de ideeën v a n p a u l o f r e i r e hebben h e t v l a a m s a l f a b e t i s e ringswerk s t e r k beïnvloed de o o r z a k e n van analfabetisme zijn n i e t i n d i v i d u e e l maar m o e t e n g e z o c h t w o r d e n i n een samenhang v a n m a a t s c h a p p e l i j k e f a k t o r e n z o a l s de sociale onaangepastheid v a n d e s c h o o l e e n o n v o l d o e n d e s t i m u l e r e n d m i l i e u e n z h e t n i e t k u n n e n l e z e n e n s c h r i j v e n brengt a n a l f a b e t e n bovendien i n een s i t u a t i e van maatschappelijke 7 onderdrukking z o i s d e c i r k e l r o n d a l f a b e t i s e r

ing vertrekt van uit deze gegevenheid lezen en schrijven is geen abstractie maar zit ingebed in heel de maatschappelijke sociale context st mensen komen niet leren lezen en schrijven maar hebben elk hun eigen leerdoelen bv ik wil zelf mijn administratieve paperasse rij invullen ik wil me niet meer in de doeken laten doen door mijn onwetendheid bv als ik een kontrakt teken enz deze konkrete functie om te leerdoelen vormen het vertrekpunt en het programma van het alfabetiseringswerk tegelijk met het leren lezen en schrijven wordt de analfabeet zich ook maatschappelijk bewust deze vorm van leren noemen we ervaringsleren binnen de opvattingen van freire baseren we ons bij het op gang zetten van het leerproces van een groep analfabete op een aantal criteria die door riet hammen poldermans werden samengevat 1 het feit dat je niet hebt leren lezen en schrijven heeft zijn weerslag op je hele leven de hele stroom van schriftelijke informatie gaat aan je voor bij op klimmen in je baan is onmogelijk je wordt afhankelij van anderen binnen de groep moet gewerkt worden aan het verschaffen van informatie verkrijgen van inzicht en het versteren van het zelfbewustzijn daarbij wordt uitgegaan van de levenservaring die de mensen zelf hebben 2 om de cursus te laten aansluiten op de ervaringen en behoeften van de deelnemers is een onderzoek van de leef en arbeidssituatie essentieel materiaal daaruit verzameld en door de kursist aangebracht is basis voor het onderwijsprogramma materiaal waarin de kursist zichzelf zijn behoeften op het vlak van lezen en schrijven niet herkent werkt vervreemdend 3 emancipatie moet het einddoel zijn de deelnemer is geen object van het leerproces de kursist moet gestimuleerd worden om vorm te geven aan zijn eigen leerproces en moet betrokken worden bij vragen als wat wil je bereiken waar heb je meer behoefte aan wat heb je nodig op je werk of thuis wat vind je moeilijk hoe gaat het beter 4 de deelnemer moet ervaren dat taal niet is de taal van anderen of taal uit boekjes maar dat taal dichtbij is dat de ervaringen belevenissen konklusies die je uitspreekt naar anderen en leert opschrijven alstaa veel waardevoller zijn omdat ze een neerslag zijn van jouw eigen wereld en functioneel zijn voor je bestaan 5 de relatie tussen kursisten en begeleider er moet een relatie zijn die omkeerbaar is een relatie waarin mensen kennis aan elkaar uitwisselen ook de deelnemer zijn kennis aan de begeleider iedereen beschikt immers over kennis 6 kodifikatie als spiegel van de eigen werkelijkheid zijn een belangrijk middel om discussie op gang te brengen en tot inzicht te komen dit kunnen zijn schetsen foto's herkenbare voorwerpen 7 werken met een groep is van essentieel belang om tot uitwisseling van ervaringen te komen in een groep krijgt taal meer het karakter van neerslag van informatie en konklusies van jezelf en anderen dan een situatie waarin het gevaar dreigt dat de techniek van het lezen en schrijven centraal staat 8 in een groep worden achterliggende doelstelling

en zo als bv zelfvertrouwen beter bereikt de groep is dan als het ware een zelfhulp groep om het verlamdende gevoel van onvermogen baas te worden 9 spellingsregels en dergelijke moeten niet volgens de volgorde van het boekje worden aangeleerd maar worden aangegeven van uit het principe dat een volwassene spelling als zinvol aanvaardt wanneer hij zij het nodig heeft wanneer de regels in een eigen tekst moeten gehanteerd worden ook lesmateriaal dat niet van uit de deelnemer zelf is 9 ontstaan moet aanknopingspunten bieden met zijn levens werkelijkheid 10 de begeleider moet zeer strak uitgaan van wat de deelnemer zelf verwacht van de cursus en de wijze waarop gewerkt wordt er moet erg veel aandacht worden besteed aan het verduidelijken in de taal van de deelnemer dat dit soort werken nogal wat inzicht van de deelnemer vraagt het is duidelijk dat men niet zo maar de methode voor aanvaankelijklezen uit het lager onderwijs kan overnemen binnen het alfabetiseringswerk inhoudelijk sluiten ze natuurlijk totaالنietaan bij de leefwereld van de volwassene dat doen ze meestal ook niet voor kinderen een leesmethode is ook altijd gebaseerd op een logisch gestructureerde evolutie die de leerling stap voor stap moet volgen uitgangspunt is hier de methode en de cursus moet maar volgen alle leerproblemen worden gezien in functie van de vooropgezette structuur en elk remedieren moet de cursus stop het rechte pad brengen alfabetiseringswerk vertrekt principieel van uit de cursus het zijn zijn specifieke problemen zijn leerproces die het uitgangspunt vormen van de lessen zowel op het gebied van technische vaardigheden als op inhoudelijk functioneel vlak een kind heeft nog niet de akute nood gevoeld om te kunnen lezen en schrijven de motivatie wordt hiervoor al gemaakt door de onderwijzer en zijn manier van aanpakken een volwassene echter wordt voortdurend gekonfronteerd met lees en schrijfp problemen hij komt dus niet in de eerste plaats naar een alfabetiseringscursus om te leren lezen en schrijven als abstract concept maar wel om zich te kunnen behelpen in die probleemsituaties die concrete ervaringen van de cursisten vormen het programma van elke cursus alleen al door het ervaringsleren als uitgangspunt te nemen is het uitgesloten te vertrekken van uit een vooraf opgesteld leerprogramma 10 een bijkomend probleem is dat de alfabet die in de projecten starten meestal wel basisonderwijs hebben gevolgd ze zijn hier natuurlijk al gekonfronteerd met een of andere leesmethode zo krijg je dan in een groepje mensen bij elkaar die allemaal nog resten hebben van de methode waarmee zij hebben leren lezen voor sommige cursisten is het aangegeven hen hierin verder te laten gaan anderen hebben dan weer een heel andere aanpak nodig het lees en schrijfniveau van deze mensen varieert van volledig analfaabeet tot zgn semi analfaabeet de volledige analfaabete kunnen gewoonlijk enkel hun naam schrijven eigenaardig genoege hebben de meesten ook een tamelijk vlotheid schrijftrest van het vele str afschrijven in hun lagereschoolpreiode se-

mi analfabeten hebben meestal wel een basiskennis zodat ze eenvoudige dingen kunnen lezen schrijven geeft dan wel meer problemen schrik voor fouten maken is zo groot dat ze er niet toe komen iets op papier te zetten het is duidelijk dat men hierniet alleen moet werken aan hun spellingsproblemen maar hen vooral het zelfvertrouwen geven en hen over hun faalangst heen brengen een faalangst die hen is opgedrongen door een te normerend taalonderricht de taak van de begeleiding is een alfabetiseringskursus dan ook de kursist bij de staant in zijn eigen leer en bewustwordingsproces we leggen ook de nadruk op de totaal aanpak van het probleem het gevaar zit er dikwijls in dat het overgrote deel van de tijden de energie vooral gestoken wordt in het aanbrenge van technische vaardigheden los van inhoudelijke en relevante kontekstwe streven ernaar de verschillende niveaus technisch in houdelijk persoonlijk maatschappelijk te integreren een voorbeeld in een lees en schrijfgroep ligt er toe vallig een geneesmiddel op tafel een kursist en een begeleider hebben beiden het medikament moeten nemen we trachten dan ook de bijsluiter te lezen resultaat natuurlijk nul we sla gen erna een tijdje wel in om het zinnetje immodium in hibiëert de propulsie veldarm peristaltiek technische lezen maar veel beteken is had dat voor ons niet hierop volgde een discussie over het gebruik van medicamenten en het gebrek aan informatie hierover we namen dan ook de pen ter hand om de firma janssen pharmaceutica kond te doen dat we helemaal niet gelukkig waren met hun bijsluiter s waarop deze firma prompt antwoorddedat zij hieraan niets konden doen omdat de minister hiervoor verantwoordelijk is een week later krijgt minister dhoore van ons een schrijven hij antwoordt dat de materie ter studie is bij de bevoegde diensten tot daar het verhaaldit bezig zijn met taal gaf ons de gelegenheid leer processen op te zetten op alle niveaus zowel leestech nisch spellen van moeilijke woorden als op taalbeschouwelijk taalregisters en maatschappelijk functieel niveau medikatie en informatie hierover belangrijk was dat alles wat we deden geïntegreerd was in een kontekst die voor de mensen relevant was moeilijkheden op technische niveau werden aan gepakt op het moment waarop ze zich voordeden leren lezen is eigenlijk geen probleem er zijn wel probleemscholen en probleemlerars de meeste mensen die er niet in slagen om te leren lezen zijn het slachtoffer van een systeem van competitie dat het falen vergroot als praten en lopen ook op school zouden moeten geleerd worden dan waren er in onze maatschappij net zo veel stommen en kreupelen als analfabeten herbert kohl werkgroep antwerps alfabetiseringsproject adressen alfabetiseringsprojekten aalst antwerpen werkgroep alfabetisering alfabetisering antwerpen pa wereldwinkel en wetswinkel pa antwerpse buurtkern hopmarkt 1 baron dhansle 4 9300 aalst 053 77 08 83 2000 antwerpen 031 38 64 08 12 antwerpen brugge alfabetisering antwerpen werkgroep a

l f a b e t i s e r i n g p a s f i n k s p a s t a d b r u g g e h e u v e l s t r a a t 3 1 d i e n s t m a a t s c h a p -  
p e l i j k e w e r k e n 2 5 3 0 b 0 e c h 0 u t 0 3 1 4 4 8 7 2 1 h o o r n s t r a a t 6 8 0 0 0 b r u g g e 0 5 0 3 3 0 7  
4 6 b p 1 3 9 b r u s s e l d e n d e r m o n d e w e r k g r o e p a l f a b e t i s e r i n g p i l o o t p r o j e k t a l -  
f a b e t i s e r i n g p a h u m a n i t a s v z w v l a a n d e r e n v z w r o g i e r s t r a a t 1 3 4 s a s 1 7 1 0 3 0 b r u s -  
s e l 9 3 3 0 d e n d e r m o n d e 0 5 2 2 1 9 2 8 2 e e k l o e e k l o b e g e l e i d i n g s c e n t r u m r e n e v a n  
h e l l e p u t t e t i e l t s e s t e e n w e g 1 0 z a n d e s t r a a t 4 2 9 9 0 0 e e k l o 9 8 5 0 n e v e l e 0 9 1 7 7 1 8  
6 1 g e e l g e n k t h e o v e r d o n c k w e r k g r o e p a l f a b e t i s e r i n g f a b r i e k s t r a a t 7 p a l i -  
v o 2 4 4 0 g e e l 0 1 4 5 8 0 9 4 1 h o o g s t r a a t 3 6 b p 1 7 6 3 6 0 0 g e n k 0 1 1 3 6 3 9 1 6 g e n t v z w  
d e b u u r t g e n t s l e e p s t r a a t 1 5 9 v o r m i n g t o t b e v r i j d i n g 9 0 0 0 g e n t 0 9 1 2 3 0 2 5 4 s t  
l i e v e n s p o o r t s t r a a t 4 0 9 0 0 0 g e n t 0 9 1 2 5 6 7 3 1 h a a c h t i z e g e m p r o j e k t a l f a b e t i s  
e r i n g s o c i a a l c e n t r u m p a i n t e r k o m m u n a a l c e n t r u m v o o r k e r k p l e i n 4 m a a t s c h a p -  
p e l i j k w e r k 8 7 0 0 i z e g e m 0 5 1 3 0 3 1 1 7 w e s p e l a e r e s t e e n w e g 4 1 2 8 4 0 h a a c h t 0 1 6  
6 0 2 7 2 7 l e u v e n s t n i k l a a s p r o j e k t a l f a b e t i s e r i n g l e u v e n w e r k g r o e p a l f a  
b e t i s e r i n g m e c h e l s e s t r a a t 1 3 4 p a i n f o j e u g d w a a s l a n d 3 0 0 0 l e u v e n 0 1 6 2 3  
2 4 8 1 k l e i n e l a a n 2 7 2 7 0 0 s i n t n i k l a a s 0 3 1 7 6 7 2 7 0 t u r n h o u t t u r n h o u t f a k u l t e  
i t v o o r m e n s e n s a m e n l e v i n g d e n i s e p a u w e l s s t a t i o n s t r a a t 8 2 f r a n z s c h e e r l a a n 5  
2 3 0 0 t u r n h o u t 0 1 4 4 1 5 3 9 8 3 1 8 0 w e s t e r l o 0 1 4 2 1 7 5 4 1 1 3 w e t t e r e n w e r k g r o e p a  
l f a b e t i s e r i n g d i e n s t v o o r g e e s t e l i j k e g e z o n d h e i d s z o r g h o e n d e r s t r a a t  
5 3 9 2 0 0 w e t t e r e n 0 9 1 6 9 2 2 2 1 1 4